

การปฏิรูปการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมัร บิน อัลค็อฏฏอบ และเคาะลีฟะฮ์อะลี บิน อบีฏอลิบ ในอาณาจักรอิสลาม : ศึกษาเปรียบเทียบ

The Reforms of Two Caliphs' Government in The
Islamic Kindom, Umar Bin Khattab and Ali Bin
Abee Taalib: A Comparative Study

ฮามิดะห์ มาสาระกามา

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบวิธีการปฏิรูปการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมัร บิน อัลค็อฏฏอบ กับเคาะลีฟะฮ์อะลี บิน อบีฏอลิบ โดยใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผลการวิจัยพบว่า ทั้งเคาะลีฟะฮ์อุมัร และอะลี เป็นอัครราชทูตที่ได้นำบทบัญญัติอิสลามมาใช้ในการปกครองอาณาจักรอิสลามอย่างสมบูรณ์แบบ เคาะลีฟะฮ์อุมัรได้มุ่งมั่นก่อตั้งกรมต่างๆ ที่สำคัญ อย่างเป็นระบบที่ดีเยี่ยม และเป็นรูปธรรมได้ขยายอาณาเขตโลกอาหรับจนเป็นที่ขนานนามว่าเป็นยุคทองแห่งประวัติศาสตร์อิสลามส่วนเคาะลีฟะฮ์อะลีได้รับตำแหน่งในยุควิกฤตคือยุคหลังจากการฆาตกรรมของเคาะลีฟะฮ์อูษมาน มุสลิมใหม่มีจำนวนมากขึ้น มีการชิงดี ชิงเด่น ท่านมุ่งมั่นไกล่เกลี่ยแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ปฏิรูปคณะผู้บริหารอย่างเหมาะสม และอื่นๆ อีกมากมาย ท่านสามารถประคับประคองและ ปกครองอาณาจักรอิสลามได้ดีโดยใช้หลักสันติวิธี และความยุติธรรม ท่ามกลางวิกฤตในสังคมสมัยนั้น

คำสำคัญ : การปฏิรูปการปกครอง อุมัร บิน อัลค็อฏฏอบ . อะลี บิน อบีฏอลิบ

ABSTRACT

This qualitative research is aimed at a comparative study of two Caliphs' government reform in the Islamic Kingdom: Umar Ibn Khattab and Ali Ibn Abee Taalib. This study is based on historical approach which employs documentary analysis. The findings revealed that both of the caliphs were geniuses who had completely applied the Islamic regulations in Islamic Kingdom. The Caliph Umar was committed to the establishment of various important organizations with excellent and concrete administering, and expanded Arabian territory. This time was known as the golden age of Islamic History. However, the Caliph Ali was the caliph during the critical periods: after the murder of Caliph Usman, the increasing numbers of new converted Muslims with the luxurious and competitive lifestyles. He had been committed to the overcoming of many problems, reforming appropriate administrators and so on. He was able to lead the society to the Islamic prosperity using peace and justice ways even within the rapid of social dilemmas.

Keyword : Governing Reformation, Khulaafah al-Raashideen, Umar Ibn Khattab, Ali Ibn Abee Taalib

บทนำ

เคาะลีฟะฮ์อุมัร เป็นอัครสาวก แนวหน้าของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ความเป็นอัจฉริยภาพของท่าน ได้ฉายแสงให้เห็นได้ชัดขึ้นเมื่อท่านได้ปฏิรูป การปกครอง ในอาณาจักรอิสลาม (อัลกอรี, 2547 : 41) โดยเริ่มจัดระบบการปกครองในมิติใหม่แห่งประวัติศาสตร์อิสลามที่ท่านสามารถปกครองประชาชน ทุกหมู่เหล่า ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข มีสิทธิเสรีภาพ มีภราดรภาพและ มีความเสมอภาค จนประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวง สังคมในช่วงนั้นมีภาวะปกติ มีเสถียรภาพมั่นคง ปลอดภัยจากการคุกคามภายนอก และสามารถขยายอาณาเขตอย่างกว้างขวาง ทำให้ได้รับทรัพย์สินมากมายอันเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นยุคทอง(อัสสะยูณี, มปป:122) ความสำเร็จอันน่าพิศวงของท่าน อันเนื่องมาจากปัจจัยหลักอยู่ 2 ประการ คือการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ และการตามแบบอย่างของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (กุญ, 1992 : 20)

ส่วนเคาะลีฟะฮ์อะลี เป็นวีรบุรุษผู้หนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลามและเป็นผู้ที่มีความอัจฉริยะและวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล ได้รับตำแหน่งในสถานการณ์วิกฤติ อันเนื่องมาจากการเกิดโศกนาฏกรรมเคาะลีฟะฮ์อุซมาน อย่างอยุติธรรมและโหดเหี้ยม ซึ่งเป็นที่รู้จักในประวัติศาสตร์อิสลาม ว่า"อัลฟิฏนะตุลกูบรอ" หรือวิกฤติมหาวิปโยค นับว่าเป็นการนองเลือดครั้งแรกและเป็นมูลเหตุของการนองเลือดระหว่างมุสลิมด้วยกันอีก ในหลายเหตุการณ์ในเวลาต่อมา ท่านหญิงอาอิชะฮ์ และคณะ รวมตัวขอร้องให้เคาะลีฟะฮ์อะลีสืบดำเนินคดีต่อกลุ่มฆาตกรเคาะลีฟะฮ์อุซมาน แต่ท่านจะคอยให้สถานการณ์ชะลอความรุนแรง เสียก่อนท่านมีศักยภาพในการจัดระเบียบอาณาจักรอิสลาม ถึงแม้สถานการณ์วุ่นวายเช่นนี้ ท่านก็สามารถปฏิรูป ปกครองโดยการประคับประคองอาณาจักรอิสลามได้ ประมาณ 4 ปีเศษ(แหล่งเดิม)

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาสองเคาะลีฟะฮ์ดังกล่าว พบว่าท่านทั้งสองมีบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันมากแต่ปกครองในสถานการณ์ที่ต่างกัน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและเล็งความสำคัญที่จะศึกษา เปรียบเทียบวิธีการปฏิรูปและการปกครองของท่านทั้งสอง เพื่อจะได้ทราบและเข้าใจวิธีการจัดระบบการปกครองตามระบอบอิสลาม ทั้งในสถานการณ์ที่เปี่ยมด้วยความผาสุกและสถานการณ์ที่วุ่นวายอันนำมาซึ่งสามารถเป็นแบบอย่างต่อประชาชาติรุ่นหลังโดยเฉพาะผู้ที่มิตำแหน่งเป็นผู้นำหรือผู้บริหาร

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเอกสารที่จะศึกษา การปฏิรูปและการปกครองของเคาะลีฟะฮ์สุมรฺ บิน อัลค็อฏฏอบและเคาะลีฟะฮ์ซุละลีบินอับดุลิบบน อาณาจักรอิสลาม : ศึกษาเปรียบเทียบจะใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และจะวิเคราะห์เชิงวิพากษ์วิจารณ์ภายใน และภายนอก ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะใช้ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิและตติยภูมิ ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอาหรับ ภาษาไทย ภาษามลายูตามลำดับ

ผลการวิจัย

วิธีการปฏิรูปการปกครองเคาะลีฟะฮ์สุมรฺ บิน อัลค็อฏฏอบ

เคาะลีฟะฮ์สุมรฺ บิน อัลค็อฏฏอบ เป็นพ่อตาของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด และความสัมพันธ์ที่คุณปู่คนที่ 7 มีบุคลิกเข้มแข็ง เด็ดขาด ใจกว้างท่านเป็นผู้นำมุสลิม ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางอารมณ์ สติปัญญา และร่างกายแข็งแรง มีความเก่งกล้า ความสามารถ ความเด็ดขาดในการตัดสินใจมีความปรีชา สามารถฉลาดเฉลียว มีความรู้และประสบการณ์ ด้วยศักยภาพด้านร่างกายและคุณลักษณะที่โดดเด่นของท่าน ส่งผลทำให้ท่านได้รับความเคารพนับถือในฐานะเป็นผู้นำ ที่ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งทำหน้าที่ปกป้องพิทักษ์ศาสนาและ ผลประโยชน์ของประชาชนชาวมุสลิม ท่านได้ปฏิรูปการเมืองการปกครองอาณาจักรอิสลามเป็นเวลา 10 ปี 6 เดือน โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1) การเข้าถึงกับประชาชน

เคาะลีฟะฮ์สุมรฺ บิน อัลค็อฏฏอบ เป็นผู้นำที่มีบุคลิกภาพแห่งความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์แบบมีความสำนึกรับผิดชอบต่อนักที่สูง ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จที่ใหญ่หลวง (นิเลาะ แวอูเซ็ง, 2548 : 177) ท่านตระหนักต่อนักที่จะต้องรับผิดชอบต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ และสวัสดิภาพของทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ภายใต้การดูแล คั้นหนึ่ง ท่านได้เดินไปยังเมืองมะดีนะฮ์เพื่อดูแลความเรียบร้อยทุกข์สุขของประชาชน ในขณะที่ท่านเดินตระเวนตรวจ และสังเกตการณ์ อัลฮัมเป็นคนรับใช้ของท่าน ได้เห็นแสงไฟไกล ๆ ในทะเลทราย ทั้งสองก็เข้าไปดูอย่างใกล้ชิด พบว่าผู้หญิงคนหนึ่งอาศัยอยู่กับลูก ๆ นางกำลังต้มน้ำ ซึ่งลูก ๆ ของนางกำลังร้องไห้ เพราะความหิว หลังจากนั้นท่านก็กลับไปยังกองคลังสาธารณะเพื่อจัดเตรียมเสบียงอาหาร และเงินส่วนหนึ่ง ครั้นต่อมาท่านได้ใช้คนรับใช้ ช่วยยกกระสอบแป้งวางบนบ่าของท่าน ๆ จะแบกเอง จะนำพาไปไหนางโดยไม่ยอมให้อัลฮัมช่วย ท่านได้กล่าวว่า “ หากข้าใช้ให้อัลฮัมแบกแน่นอนในวันตัดสิน ข้าจะถูกไต่สวนเกี่ยวกับผู้หญิงคนนี้ (บรรจง บินกาซัน , 2546 : 142)

2) การดูแลกิจการของสตรี

เคาะลีฟะฮ์สุมัมร์ บิน อัลค็อฏฏอบ ตระหนักในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบรรดาสตรีเยาวชนและคนชรา โดยเฉพาะสิทธิหน้าที่ของสตรี และท่านยังดูแลทุกข์สุขของครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียหัวหน้าครอบครัวในการสงครามศาสนา ท่านส่งเสริมให้ความช่วยเหลือเยี่ยวยาแก่บรรดาสตรีหม้ายที่ได้รับผลกระทบ ดังที่ท่านได้กล่าวว่า “ขอสาบานต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ ตราบใดที่พระองค์ทรงให้ข้าปกติสุข อยู่ดี แนนอนข้าจะไม่ยอมให้บรรดาสตรีหม้ายชาวอิรักทั้งหมด ต้องร้องทุกข์ต่อผู้อื่นเป็นอันขาด นอกจากข้าเท่านั้น ” (อัลสสะยูตี, มปป : 373) บุตรชายของนางอัลค็อณสาอ 4 คนเสียชีวิตในสงครามอัลกอดีสิยะฮ์ และเมื่อเวลานี้เคาะลีฟะฮ์สุมัมร์ทราบ ท่านก็ประกาศสั่งให้ผู้นำประจำแคว้นนั้นความว่า “ จงมอบเบี้ยยังชีพทั้งหมดของบุตรชายทั้ง 4 คนให้แก่นางอัลค็อณสาอและจงมอบค่าครองชีพแก่นางตลอดชีวิต ”

จากสภาพเช่นนั้น นางยังคงได้รับเงินเบี้ยเลี้ยงจำนวน 200 ดิรฮัมของบุตรแต่ละคน ในทุก ๆ เดือนจนนางเสียชีวิต (อัญญอนญาวีย์, 1403 : 190)

3) ตระหนักในการแก้ปัญหาสังคม

เคาะลีฟะฮ์สุมัมร์ บิน อัลค็อฏฏอบไม่อนุญาตให้ท่านใดมีอภิสิทธิ์ หรือสิทธิใดๆ เหนือกว่ากันอย่างเด็ดขาด เช่นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับอบูสุฟยาน และสถานพำนักของเขา ณ เมืองมกกะฮ์ ครั้งหนึ่งเคาะลีฟะฮ์สุมัมร์ บิน อัลค็อฏฏอบได้เดินทางไปเพื่อพบกับประชาชนชาวเมืองมกกะฮ์ ต่างก็มาประท้วงร้องทุกข์ต่อท่านความว่า “โอ้ท่านอะมีรุลมุมินีน แท้จริง อบูสุฟยานได้สร้างบ้าน และได้ปิดกั้นทางเดินของน้ำ จึงเป็นเหตุทำให้ บ้านเรือนของพวกเราต้องพังทลายและเสียหายอย่างหนัก ”

ครั้นต่อมาเคาะลีฟะฮ์สุมัมร์ บิน อัลค็อฏฏอบได้เดินทางไปตรวจด้วยตนเองพร้อมถือแส้ติดตัวไปด้วย เมื่อถึง ณ. ที่นั้น ปรากฏว่าอบูสุฟยาน ท่านได้ตั้งก้อนหินอย่างมากมาย ท่านก็ได้สั่งใช้อีกว่า “ โอ้อบูสุฟยาน จ้างยกก้อนหินเหล่านี้ออกให้หมดเดี๋ยวนี้ เลย ” เขาก็ได้ปฏิบัติตามคำสั่งท่านอย่างดียิ่ง หลังจากนั้นท่านก็ได้หันหน้าไปทางกิบละฮ์ และกล่าวขอขอบพระคุณต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ว่า “ อัล-หัมดุลิลลาฮ์ ขอขอบคุณต่อพระองค์ ที่ทรงทำให้ข้าสามารถสั่งใช้อบูสุฟยาน และเขาได้ปฏิบัติตามโดยดี ” (อัลญะฮิซีย์, มปป : 128)

4) ตระหนัก ในการดูแลสุขภาพของประชาชน

เคาะลีฟะฮ์สุมัมร์ บิน อัลค็อฏฏอบ เป็นผู้นำที่ให้การเอาใจใส่ต่อปัญหาสุขภาพของประชาชน ท่านได้กำชับให้ระมัดระวังอันตรายของโรคความอ้วน และณรงค์ให้ควบคุมเรื่องน้ำหนัก เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ร่างกายมีความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท่านเคยให้สุนทรพจน์ต่อสาธารณชนว่า “โอ้อประชาชนทั้งหมด พวกเจ้าจงระมัดระวังในการรับประทานอาหาร เนื่องจากการรับประทานอาหารมากเกินไปจะทำให้เจ้ามีความเกียจคร้านในการดำรงศาสนกิจจะหมด จะเป็นโทษต่อร่างกายอย่างมหาศาล และเป็นเหตุที่อุบัติของโรคภัย ไข้เจ็บต่างๆ แท้จริงพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ ทรงรังเกียจนักบวชที่อ้วน พวกเจ้าจงประหยัด และห่างไกลจากความฟุ่มเฟือย บ่าวของพระองค์จะไม่มีวันหายเหนื่อยแน่นอน หากพวกเขาจะไฝ่ศาสนาและห่างไกลจากกิเลสตัณหา ” (อัลอัยน์, มปป. : 124)

5) รูปแบบการปฏิรูปด้านการศึกษา

การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นดวงประทีปส่องทางนำชีวิต ประตู่แห่งความสำเร็จ กุญแจแห่งอารยธรรม มนุษย์มีอาจจะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข หากปราศจากการศึกษา เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อัลค็อฏฏอบ สั่งใช้ผู้นำให้สร้างมัสยิด เพื่อเป็นศาสนสถานการดำรงละหมาด สถาบันการศึกษา และสถานที่ประชุมหารือของประชาชนชาวมุสลิม โดยที่กำชับให้ชนเผ่าต่างๆ สร้างมัสยิดเป็นส่วนตัว ด้วยเหตุนี้ในสมัยของท่านมีมัสยิดเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นที่บรรดาอัครสาวกได้รู้เรียนและประชุมหารือระหว่างมุสลิมด้วยกันจริงใจของ การศึกษาในสมัยนี้คล้ายกับการศึกษาในสมัยท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (อัลคอรออัน, 1424 : 202) ท่านมีความรู้ ความสามารถอย่างแตกฉานทั้งด้านศาสนาและการเมือง การปกครอง ท่านเริ่มการศึกษาหาความรู้และสามารถอ่านออกได้มาตั้งแต่วัยเด็ก จนมีความโดดเด่นเหนือเพื่อนรุ่นเดียวกัน ซึ่งในขณะนั้นผู้ที่สามารถอ่านออกเขียนได้นั้นมีจำนวนน้อยมาก ท่านได้ใช้ประสบการณ์อันมากมายที่ได้จากท่านศาสนทูตมุฮัมมัด จึงทำให้ท่านเข้าใจบทบัญญัติอิสลามและวิถีชีวิตของประชาชนในสมัยนั้นอย่างลึกซึ้ง (สามารถ มีสุวรรณ, 2539 : 77)

เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อัลค็อฏฏอบ ได้ตระหนักประชาชนทุกระดับให้มีการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ท่านได้ก่อตั้งโรงเรียนทั่วอาณาจักรอิสลาม และทุกพื้นที่ที่ถูกพิชิต โดยที่ท่านได้ส่งครูผู้สอนไปยังเมืองต่างๆ เช่น เมืองบัศเราะฮ์ สุฟะฮ์ เรียและอียิปต์ เป็นต้น (อัลคอรออัน, 1424:200) นอกจากนั้นท่านได้ค้นเทศ แนะนำบรรดาครู และนักปราชญ์ให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองและหน้าที่ของผู้เรียนดังต่อไปนี้

- 1) มุ่งมั่นในแสวงหาความรู้ศาสนา และความรู้ทุกแขนงศาสตร์
- 2) ผู้เรียนและครูผู้สอนต้องมั่งใจบริสุทธิ์เพื่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ องค์เดียวสงบและมีมารยาทที่ดีงาม
- 3) ผู้เรียนต้องถ่อมตน และเคารพให้เกียรติแก่ครูบาอาจารย์
- 4) ครูผู้สอนต้องถ่อมตน เข้าถึง อบรม ดูแลผู้เรียนเหมือนกับบุตรของเขา และเป็นแบบอย่างที่ดี
- 5) ครูผู้สอนหรือนักปราชญ์ควรห่างไกลจากความหยิ่งโสเพราะความรู้จะไม่ให้ประโยชน์อะไรเลย หากผู้รู้ไม่มีมารยาทที่เลวทราม (อัศศอลาบี, 2005/2 : 268)

5.1 ตระหนักประชาชนชาวมุสลิมให้ศึกษารายวิชาอัลกุรอาน

เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อัลค็อฏฏอบ ได้ตระหนักการสอนรายวิชาอัลกุรอาน เนื่องจากอัลกุรอานเป็นธรรมนูญสูงสุดแห่งชีวิตของมวลมนุษย์ท่านได้วางแผนพระราชบัญญัติการศึกษาซึ่งเป็นนโยบายโดยที่ท่านเปิดโรงเรียนสอนรายวิชาอัลกุรอานทั่วทุกภูมิภาคของอาณาจักรอิสลาม ดังกล่าวข้างต้น นอกจากนั้นยังสั่งให้เจ้าหน้าที่ทำบัญชีรายชื่อครู พร้อมกำหนดเงินเดือนเป็นที่เหมาะสมกับค่าครองชีพในสมัยนั้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงจะได้รับโอกาสมากกว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบท ท่านได้กำหนดนโยบายบังคับให้ประชาชนชาวชนบททุกคน ศึกษาอัลกุรอาน โดยการแต่งตั้งให้อุบัยยิบและคณะเป็นผู้รับผิดชอบ ดูแลและตรวจสอบ พร้อมกำหนดบทลงโทษต่อผู้ที่ไม่ศึกษารายวิชาอัลกุรอาน นอกจากนั้นท่านได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนเหล่านั้น สอนการเขียนควบคู่กับการอ่านด้วย (แหล่งเดิม) โดยที่ท่านได้ส่งบรรดาอัครสาวกที่ท่องจำอัลกุรอาน (HAFIZ) ทั้งเล่มเป็นครูสอนรายวิชาอัลกุรอานตามหัวเมืองต่างๆ บุคคลเหล่านั้นมีจำนวน 5 ท่านด้วยกันได้แก่ 1) มุอาซ บิน ยะบัล 2) อุบาตะฮ์ บิน อัศศอบัฏ 3) อุบัยยิบ บิน กะอ์บ

4) อนุอัยยูบ อัลอันศอรี และ 5) อนุตร์ดาอู ความเสียสละอันสูงส่งของบุคคลเหล่านั้นจะได้รับการยกย่องชื่นชมจากท่าน ท่านได้สั่งให้อนุอัยยูบซึ่งเป็นผู้รภาพและอุบัยอูซึ่งกำลังป่วย ทำหน้าที่ในเมืองหลวงคือเมืองมะดีนะฮ์ ส่วนที่เหลืออีกสามท่านนั้น ส่งไปสอนนอกเมืองหลวง โดยที่ท่านให้บันทึกว่า “หากพวกเจ้าสามท่านได้เดินทางผ่านเมืองฮิมศ ให้คนหนึ่งอาศัยอยู่ที่ ณ. นั้น ส่วนเหลืออีกสองคนให้เดินทางไปยังเมืองดามัสกัสและปาเลสไตน์”

ส่วนอนุตร์ดาอู ท่านได้แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยหรือเป็นที่รู้จักว่า “ทะเลเกาะฮุ อัลกูรอาน” กลุ่มละไม่น้อยกว่า 10 คน ท่านจะเดินเฝ้าดูและรอบ ๆ ควบคุมอย่างทั่วถึง ผู้เรียนท่านใดท่องจำอัลกูรอานจะได้รับรางวัลท่านมีลูกศิษย์จำนวน 1,600 คน

เคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด บิน อัลค็อฏฏอบ ได้ส่งบรรดาอัครสาวกเผยแพร่ระบบการศึกษาแบบใหม่คือ การจัดโครงการท่องจำอัลกูรอาน ตอนแรกได้กำหนดการท่องจำอัลกูรอานจำนวน 5 สุเราะฮ์ คือ สุเราะฮ์อัลบะกะเราะฮ์ อันนิสาอู อัลฮัจญู อันนูรและอัลมาอิดะฮ์ เนื่องจากเนื้อหาของสุเราะฮ์เหล่านั้น ล้วนแต่คำสอนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ท่านใดได้ท่องจำหมด จะได้รับรางวัลจากรัฐ ท่านยังให้เงินเดือนพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่สามารถท่องจำอัลกูรอานได้อีกด้วย โครงการดังกล่าวกลายเป็นนโยบาย ประชาชนส่วนใหญ่ต่างก็ตระหนักให้ความสำคัญและมุ่งมั่นในการท่องจำอัลกูรอานมากขึ้น นอกจากนั้น ท่านได้จัดโครงการส่งเสริมอ่านอัลกูรอานให้ถูกต้องโดยที่ท่านสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญใส่สระที่พยัญชนะที่ไม่มีสระเนื่องจากการรวบรวมอัลกูรอานครั้งแรกไม่มีการใส่สระประชาชนส่วนใหญ่จึงอ่านไม่ค่อยได้ยกเว้นผู้ท่องจำอัลกูรอานเท่านั้น นอกจากนั้น ท่านได้กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนรายวิชาอัลกูรอานแก่บรรดาครูผู้สอนดังต่อไปนี้

1) เพื่อให้ผู้สอนดำเนินการสอนอัลกูรอานอย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาตัจวิด

2) เพื่อให้สอนหลักไวยากรณ์และวรรณคดีภาษาอาหรับพร้อม ๆ กันอันนำมาซึ่งผู้เรียนสามารถแยกแยะระหว่างการอ่านที่ถูกและผิดได้อย่างชัดเจน

3) เพื่อสอนให้รู้ถึงคำศัพท์และความหมายของอัลกูรอาน (อัลคอรอาน, 1424 : 208)

5.2) ส่งเสริมให้ประชาชนศึกษาอัลหะดีษและฟิกฮ์

อัลหะดีษ คือแหล่งของบทบัญญัติอิสลามรองจากอัลกูรอาน การศึกษาอัลหะดีษจึงถือเป็นสิ่งสำคัญ เคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด บิน อัลค็อฏฏอบ ได้ตระหนัก และจัดให้มีการเรียนการสอนรายวิชาอัลหะดีษ โดยกำหนดเงื่อนไขครูผู้สอนหรือผู้รายงานหะดีษนั้นจะต้องมีความชำนาญและมีความรู้เกี่ยวกับรายวิชาการรายงานหะดีษเป็นอย่างดี ไม่อนุญาตให้บุคคลทั่วไปรายงานหะดีษนอกจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเท่านั้น มีรายงานว่า “ท่านได้ส่งบรรดาอัครสาวกกลุ่มหนึ่งไปยังเมืองบัสเราะฮ์และซีเรีย ท่านจะตระหนักและเตือนว่าไม่อนุญาตให้ผู้ที่ไม่ประสงค์จะรายงานหะดีษ ได้พูดเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับนอกเหนือจากตัวบทหะดีษที่ตนได้ฟังเท่านั้น”

นอกจากนี้ท่านยังให้ความสำคัญต่อบทบัญญัติที่ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นที่รู้จักว่า อัลฟิกฮ์หรือศาสนบัญญัติ ท่านได้ตระหนักเพื่อประชาชนปฏิบัติศาสนกิจให้ถูกต้องโดยที่ท่านได้จัดพิมพ์เอกสารประกอบการเรียนการสอนของรายวิชาฟิกฮ์ ซึ่งมีเนื้อหาที่ครอบคลุม ประกอบด้วยวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่ถูกต้อง และบทลงโทษของการขาดละหมาดเป็นต้น แจกจ่ายให้ผู้นำแคว้นและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่ให้ประชาชนชาวมุสลิมทั่วอาณาจักร นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ (เล่มเดียวกัน, หน้า : 82.)

6) เคาะลีฟะฮ์สุมรฺ บิน อัลค็อฏฏอบ ปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ

เคาะลีฟะฮ์สุมรฺ บิน อัลค็อฏฏอบ มีบทบาทมากในกาพัฒนาสังคมโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ท่านสามารถทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ดีกินดี มีการเพิ่มพูนทางเศรษฐกิจ อาณาจักรอิสลาม ในช่วงนี้เจริญรุ่งเรืองมากที่สุด ทรัพย์สินเงินทองของรัฐอิสลามท่านจะเก็บไว้ในบัญชีตุลมาลหรือกองคลัง ท่านได้วางกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อความสะดวกแก่ประชาชนในการที่จะกู้ยืมเงินทองของรัฐเพื่อเป็นทุน ในด้านการค้า และในด้านอื่น ๆ โดยไม่มีการคิดดอกเบี้ย วิธีนี้ได้สร้างความสำเร็จในด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมากท่านได้จัดตั้งไว้ใน(บัญชีตุลมาล)หรือกองคลังทั้งกองคลังกลางที่อยู่ในเมืองหลวง(นครมะดีนะฮ์) และกองคลังย่อยที่กระจายอยู่ตามแคว้นต่าง ๆ ท่านได้วางระบบการบริหาร การจัดการอย่างดีเยี่ยม ทำให้ทรัพย์สินของรัฐอันมากมายที่เป็นรายได้ของกองคลังในขณะนั้น ถูกจัดเป็นระบบ และสามารถนำมาใช้จ่ายในกิจการของรัฐอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกัน (อับดุลเลาะ หนุ่มสุซ , 2009, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 /1/ 2553.) นอกจากนั้นท่านยังได้กำหนดระบบ ตีวานกรมหรือสำนักงานเฉพาะเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการงานเฉพาะด้าน นับว่าท่านเป็นผู้นำมุสลิมคนแรกที่ตั้งตั้งระบบตีวานในรัฐอิสลามตีวานที่สำคัญที่ท่านได้ก่อตั้ง มีดังนี้

1) ตีวานอาฏออ (DIWAN AL-'Ata ') สำนักงานเพื่อแบ่งปันทรัพย์สิน หรือเงินอุดหนุนมีหน้าที่ทำบัญชี ทรัพย์สินประเภทต่าง ๆ ที่เป็นรายได้ของบัญชีตุลมาล และทำบัญชีรายชื้อทหารและพลเรือนที่รัฐจะต้องให้เงินอุดหนุน และสวัสดิการ

2) ตีวานอัลอินชาฮ์(DIWANAL-INSYA') สำนักงานตรวจตราทรัพย์สิน/สถิติมีหน้าที่ทำทะเบียน และทำรายงานรายรับรายจ่าย งบประมาณของแผ่นดิน ตลอดจนถึงจำนวนประชากรและบัญชีทรัพย์สินของ ข้าราชการอีกด้วย

3) ตีวานอัลคอรัจ (DAWAN AL-KHARAJ) สำนักงานจัดเก็บภาษี หรือกรมสรรพากร มีหน้าที่จัดเก็บรวบรวมภาษีประเภทต่าง ๆ ตลอดจน ทรัพย์สินเฉพาะนิมะห์ พืช และชะกาด

เนื่องจากรัฐมีรายได้เข้ากองคลังเป็นจำนวนมาก ท่าน จึงได้กำหนดเงินอุดหนุน เพื่อแจกจ่ายแก่ประชาชนทุกชั้นอย่างถ้วนหน้า ทุกคนจะได้รับลดหลั่นกันตามสถานภาพการเข้ารับอิสลามก่อนหลังและการเป็นเครือญาติใกล้ชิด กับท่านศาสนทูต ในส่วนของชะกาด ท่านจะสำรวจ และตรวจสอบผู้มีสิทธิในด้านความต้องการ และจำนวนชะกาดที่จะให้อย่างเพียงพอกับความต้องการ ท่านยังได้ใช้ส่วนของชะกาดในการบำรุงกองทัพ การสร้างมัสยิด และสร้างบ้านเรือนให้แก่มุสลิมที่ยากจน ท่านได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคัดเลือกบุคลากร ในการทำงานกับท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่เกี่ยวกับทรัพย์สินและกองคลัง ท่านจะมีความละเอียดรอบคอบ ในการคัดเลือก และจะไม่รีรอในการลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ประพฤติดี (อัลกอรี , 2550 : 44.)

วิธีการปฏิรูปการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อาลี บิน อับฏอลิบ ในอาณาจักรอิสลาม

เคาะลีฟะฮ์อาลี บิน อับฏอลิบ เป็นบุตรเขย บุตรบุญธรรม และลูกพี่ลูกน้องกับศาสนทูตมุฮัมมัด มีบุคลิกกล้าหาญ อ่อนโยน ตรงไป ตรงมา เฉลียวฉลาดมาตั้งแต่วัยเยาว์ มีจิตบริการ เข้มแข็งเด็ดขาด เขียวชาญและเคร่งครัดในการตัดสินใจตามกฎหมายอิสลามสามารถเผชิญกับความจริง ตรงไปตรงมา จิตใจบริสุทธิ์ ใช้ชีวิตอย่างสงบมัยยัสต์ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของทรัพย์สินเงินตรา หรือความฟุ้งเฟ้อ

ทางโลกจิตใจกว้าง มีความเมตตาต่อผู้ที่อ่อนแอและยากจน มีความเสียสละอย่างสูง (อัลอัสบะฮานีย, 1419/1998 : 78)

นโยบายการปฏิรูปการปกครองเคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อับดุลออลิ

เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อับดุลออลิ ได้แถลงนโยบายการปกครองของท่านที่จะดำเนินต่อไปในมัสยิดอันนะบะวีสรุปว่า “ข้าพเจ้าขอสรรเสริญต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์แท้จริงพระองค์ ทรงประทานอัลกุรอานเล่มหนึ่งเป็นตัวชี้แนะ แฉกหนทางที่ดีและหนทางที่ชั่วอย่างชัดเจนเพราะฉะนั้นจึงรับสิ่งดีและละทิ้งสิ่งที่ชั่วร้ายต่าง ๆ หน้าที่ที่รับผิดชอบนั้น ต้องปฏิบัติด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ เพื่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ เท่านั้น ด้วยจิตใจเช่นนั้นอันนำมาซึ่งจะพาตัวเราสู่สวรรค์ของพระองค์ แท้จริงพระองค์ได้ห้าม(ไมอนุญาต) สิ่งที่จะห่อหุ้ม ไม่ใช่สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่พวกเราไม่รู้ แท้จริง พระองค์ให้เกียรติแก่ชาวมุสลิมทั้งมวลโดยที่พระองค์ ทรงห้าม สิ่งถูกห้ามทั้งหลายเนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เป็นโทษและอันตราย พระองค์ทรงตระหนักจิตใจให้บริสุทธิ์ เพื่อพระองค์อย่างสม่ำเสมอและพยายามสร้างความเป็นเอกภาพและหลีกเลี่ยงจากความขัดแย้ง และการแตกแยกทั้งปวง” (อับดุลออบะรี, 1407/1987/ 2 : 701) จากเนื้อหาของนโยบายของเคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อับดุลออลิ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นหลักดังนี้

1) การแถลงหรือคำปราศรัยต้องเริ่มต้นด้วยคำสรรเสริญ(อัลฮัมดุลิลละฮ์)เสมอ และอัลกุรอานคู่มือชี้แนะสำคัญสำหรับมนุษยชาติทั้งมวล ในการนำมาปฏิบัติตามเพื่อประสพความเปี่ยมสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า

2) การปฏิบัติกิจการงานด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์หรืออิคลาสต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์องค์เดียวโดยตามแบบอย่างของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด นั่นคือมาตรฐานการประเมินของชาวมุสลิม

3) มุสลิมคือผู้สร้างความสันติต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวง ห้ามก่อการร้ายและสร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่นอย่างเด็ดขาด

4) มุสลิมทุกคนต้องยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์อย่างสม่ำเสมอ การปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลาม สามารถทำให้มีความสันติสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า

เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อับดุลออลิ จะใช้นโยบายการปกครองตามแบบฉบับของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด โดยที่ท่านได้กำหนดรูปแบบการปฏิรูปการปกครองในสมัยของท่านดังต่อไปนี้

1) การบริหารการจัดการทรัพย์สินของรัฐโดยใช้หลักความยุติธรรม

วันหนึ่ง มีสตรีเพศสองคนคือชาวอาหรับและทาสของนาง มาหาเคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อับดุลออลิ นางทั้งสองได้กล่าวว่า “โอ้อามิร อัลมุมินีน ! แท้จริงเราสองคนนี้เป็นคนยากจนและอนาถา” ท่านกล่าวตอบว่า “นางทั้งสองอยู่ภายใต้การดูแลของพวกเราและบรรดาชาวมุสลิมที่มีฐานะดีหากนางทั้งสองมีความสัจจะ” หลังจากนั้น ท่าน(อะลี) ส่งชายคนหนึ่งไปตลาดซื้อตะกร้าที่บรรจุอาหารและผ้าคลุมศีรษะและให้เงินคนละ 100 ดิรฮัมจากกระเป๋าของตนเอง หลังจากนั้นนางทั้งสองก็ได้รับแล้วเดินกลับ สตรีชาวอาหรับได้กล่าวต่อท่านว่า “โอ้อามิร อัลมุมินีน! ท่านให้ทรัพย์สินแก่ดิฉันกับนางนั้น(ทาส) เท่ากัน หรือ? ข้าพเจ้าเป็นชาวอาหรับและเป็นเจ้านาย นางคนนั้นเป็นทาสของดิฉัน เป็นไปได้หรือ? สิทธิของดิฉัน กับนางนั้นเท่าเทียมกัน” ท่านกล่าวตอบว่า “แท้จริงข้าพเจ้าได้ดูในคัมภีร์ของอัลลอฮ์ ว่าสิทธิของมุสลิมเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้ใดมีสิทธิเหนือกว่ากัน เช่นนบีอิสมาอีลกับนบีสหาคซึ่งเป็นบุตร ของนบียอฮ์รออิม ทั้งสองมีสิทธิ

เท่าเทียมไม่มีใครเหนือกว่าใคร ดังนั้นตามทัศนะของข้าพเจ้านางทั้งสองมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน” (ยะหฺยา, 2002 : 376, 302) ท่านได้นำอัลกุรอาน และแบบอย่างของศาสนทูตมุฮัมมัดเป็นนโยบายในการปกครองอาณาจักรอิสลาม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์เพื่อพระผู้เป็นเจ้าของอัลลอฮ์องค์เดียวเท่านั้น ผลตอบแทนคือสวรรค์ของพระองค์ และพระองค์ได้ตระหนักให้มีจิตใจบริสุทธิ์ อย่างสม่ำเสมอและพยายามหาแนวทางเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในบรรดามุสลิมทั้งปวง หลีกเลียง และห่างไกลจากการแตกแยกทั้งปวง” (อ็ฏฏอบะรี, 1987 / 2 : 701) ท่านสามารถควบคุมสถานการณ์โดยใช้ความเด็ดขาดและสันติวิธีเพื่อกลับสู่ระบบการปกครองอาณาจักรอิสลามที่เป็นไปตามยุคต้น ท่านพยายามอย่างสุดวิสัยในการคลี่คลายสถานการณ์วิกฤติ โดยใช้วิธีการคือ 1) ปลุกฝังและสร้างความยุติธรรมให้กับสังคมและเปลี่ยนวิถีชีวิตกลับไปใช้ชีวิตตามครรลองศาสนา (อัลกอรี, 2537 : 95-97)

2) เคาะลีฟะฮ์สุละลี บิน อับดุลลิล ปฏิรูปคณะผู้บริหาร

เคาะลีฟะฮ์สุละลี บิน อับดุลลิล ได้บริหารอาณาจักรอิสลามควบคุมสถานการณ์ในช่วงนั้นท่านใช้ความเด็ดขาดเพื่อกลับสู่ระบบการปกครองอาณาจักรอิสลามที่เป็นไปตามยุคต้นท่านพยายามหาทางโดยสันติวิธีในการคลี่คลายสถานการณ์ดังกล่าวโดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

ก) ปลุกฝังและสร้างความยุติธรรมในสังคม ท่านได้ยึดที่ดินและทรัพย์สินคืนจากบรรดาผู้ครองแคว้นและท่านได้แต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดูแล เนื่องจากสังคมส่วนใหญ่ในสมัยนั้นจะใช้วิถีชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยหรูหรา หยิ่งยโส กับฐานะและตำแหน่งการที่พวกเขาจะเปลี่ยนวิถีชีวิตกลับไปใช้ชีวิตตามครรลองศาสนานั้นเป็นเรื่องที่ยาก (อัลกอรี, 2537 : 95-97)

ข) เคาะลีฟะฮ์สุละลี บิน อับดุลลิล ได้ปฏิรูปคณะผู้บริหารโดยใช้ความเด็ดขาด เพื่อหวนสู่สมัยอดีต ท่านได้ปลดตำแหน่งข้าหลวง(วาลี)บางคน และได้แต่งตั้งใหม่โดยเน้นและคำนึงถึงบุคลิกลักษณะของแต่ละคนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่ ข้าหลวงเหล่านั้นมีจำนวนทั้งหมด 41 คน (อัครอม, 1415/ 1966 : 143-146)

3) การดำเนินคดีตามบทบัญญัติอิสลามอย่างเคร่งครัด

เคาะลีฟะฮ์สุละลี บิน อับดุลลิล ได้ดำเนินคดีต่าง ๆ ตามบทบัญญัติอิสลามบางส่วนจากนั้นซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก) ทรัพย์สินมรดก (กำหนดส่วนแบ่งจากกองมรดกให้กับผู้มีศักดิ์เป็น ตาของผู้เสียชีวิต) อิบน์ อับบาส อยู่ที่เมืองบัสเราะฮ์ ท่านได้เขียนจดหมายถามเคาะลีฟะฮ์สุละลี (เกี่ยวกับการแบ่งทรัพย์สินมรดกของผู้เสียชีวิต ซึ่งมีตาและพี่น้องผู้ชาย 6 คน ท่านก็เขียนจดหมายตอบความว่า “ จงให้ทรัพย์สินแก่ตา 1/6 ส่วนและไม่ต้องให้ใครแล้วนอกจากนั้น (สุนัน อัดดาริมีย .n.d : 2/354)

หะสัน อัลบัสรีได้รายงานว่ “เคาะลีฟะฮ์สุละลี บิน อับดุลลิล ได้ตัดสินให้ตาของผู้ตาย 1/6 หากว่าบุคคลเหล่านั้นอยู่ด้วยกัน” เคาะลีฟะฮ์สุละลี บิน อับดุลลิล ได้กำหนดกฎเกณฑ์ในการแบ่งทรัพย์สินมรดกผู้เสียชีวิต หากว่ามีลูกผู้ชายหลายคนและมีตาหนึ่งคน ตามสิทธิ์ได้รับทรัพย์สินมรดก 1/6 เหมือนกับพ่อของผู้เสียชีวิต (อิบรอฮีม, 1417/1996: 499)

ข) การผู้ผิดประเวณี

เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อับดุลลิลิฮ์มักจะลงโทษผู้ผิดประเวณีแต่ละคนท่านจะอาศัยหลักฐานที่ชัดเจนคือการรับสารภาพของผู้ผิด หรือมีพยานที่เป็นบุรุษสี่คนที่มีคุณลักษณะที่เชื่อถือและไว้วางใจได้(อะดัลละฮ์)และท่านจะดำเนินการอย่างรอบคอบโดยสันติวิธี สำหรับผู้ที่ยังไม่เคยผ่านการแต่งงานอย่างเป็นทางการตามบทบัญญัติอิสลาม ต้องถูกลงโทษด้วยการเฆี่ยนตี 100 ที หลังจากนั้นให้เนรเทศออกจากประเทศเป็นระยะเวลา 1 ปีพร้อมกับพ่อแม่หรือญาติพี่น้องที่ไม่อนุญาตแต่งงาน ส่วนผู้ที่เคยผ่านการแต่งงานอย่างเป็นทางการแล้วจะถูกลงโทษโดยการประหารชีวิตด้วยการขว้างด้วยหิน

เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อับดุลลิลิฮ์ ได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามต่อผู้ผิดประเวณีโดยประหารชีวิต (โดยขว้างด้วยหิน) ในวันศุกร์ เนื่องจากท่านได้ตามแบบอย่างของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด

วันหนึ่งมีสตรีเพศท่านหนึ่งที่ผิดประเวณีชื่อชะรอหะฮ์ เธอได้ตั้งครรภ์หลายเดือนแล้ว มาพบกับเคาะลีฟะฮ์อุมม์ เพื่อจะรับการลงโทษ และสารภาพว่า เธอได้กระทำชานาหรือผิดประเวณี ท่านก็ได้ใช้ให้สตรีเพศท่านนั้นกลับบ้านและรอให้คลอดก่อน หลังจากนั้นมาใหม่ ครั้นต่อมาสตรีเพศผู้นั้นก็คลอดและได้พาลูกอ่อนมาพบเคาะลีฟะฮ์อุมม์ ท่านก็ได้ใช้เธอกลับอีก รอให้ลูกยกเล็กจากการติ่มนมก่อน หลังจากนั้นมาใหม่ หลังจากลูกเลิกการติ่มนม ท่านก็ลงโทษสตรีเพศผู้นั้น ตอนแรกท่านตี 100 ทีและหลังจากนั้น ประหารชีวิตด้วยการ (ขว้างด้วยหิน) ท่านจะดำเนินการลงโทษด้วยการเฆี่ยนตีตามบทบัญญัติอิสลามในวันพฤหัสบดี ส่วนการลงโทษด้วยการประหารชีวิตโดยขว้างด้วยหินมักจะดำเนินการในวันศุกร์ (อัลอิสกอลานี, 1407/12 :119)

ค) ผู้ลักขโมย

เคาะลีฟะฮ์อุมม์ จะดำเนินคดีต่อผู้ลักขโมยในเมื่อมีเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งจากเงื่อนไขดังนี้คือ

- 1) การยอมรับหรือสารภาพจากผู้ลักขโมย
- 2) มีข้อมูลที่ชัดเจน คือมีพยานหลักฐานเป็นบุรุษสองคน ที่มีคุณลักษณะมีความยุติธรรมคือเป็นที่ไว้วางใจ และเชื่อถือได้ (อะดัลละฮ์)
- 3) มีการสาบานต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ในเมื่อมีผู้ใดมาฟ้อง ซึ่งผู้ฟ้องมีหลักฐานที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ การลงโทษผู้ลักขโมยคือเมื่อขโมยครั้งแรกตัดมือขวา ครั้งที่สองตัดเท้าซ้ายครั้งที่สามตัดมือซ้ายและครั้งที่สี่ตัดเท้าขวา (แหล่งเดิม)

4) เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อับดุลลิลิฮ์ ใช้หลักการสันติวิธีในการเผชิญกับสถานการณ์วิกฤติ

การเกิดวิกฤตการณ์นั้น เป็นสัญญาณของวันกิยามะฮ์ใกล้จะถึงการมาตกรรมเคาะลีฟะฮ์อุมม์มานเป็นจุดเริ่มต้นของการวิกฤติ หลังจากการมาตกรรม บรรดาพวกกบฏถือว่าประสบความสำเร็จ (อัครอม, 1996 : 439) เหตุการณ์ความไม่สงบต่างๆ ได้แก่ สงครามอูฐ ผลสุดท้ายท่านหญิงตักเป็นเชลยศึกและถูกส่งกลับอย่าง (อิบน์ กะษีร, 1988/7 : 182) เหตุการณ์เช่นนี้สอดคล้องกับตัวบทพระดำรัสของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด กล่าว ซึ่งรายงานโดยอะหฺมัด หมายเลข 393 ความว่า

“แท้จริงจะมีเรื่องราวเกิดขึ้นระหว่างท่านกับท่านหญิงอะอิชะฮ์ ท่านอะลีได้ถาม

ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ว่า “ข้าพเจ้าหรือ? โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ได้กล่าวตอบว่า “ใช่! ท่านนั้นแหละ (โอ้อะลี)” ท่าน(อะลี)ได้กล่าวถามว่า “ถ้าเป็นเช่น

นั่นข้าพเจ้าเป็นคนร้ายใช่ไหม? โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ท่านก็ได้กล่าวตอบว่า “ไม่ใช่!
แต่ในเมื่อมีเรื่องราวเกิดขึ้นจริงระหว่าง ท่านกับท่านหญิงอะอิชะฮ์ ท่านจงสังคิน
ท่านหญิงอะอิชะฮ์ให้ไปอยู่ในสถานที่ที่มีความสันติและสงบ”

ส่วนสาเหตุของสงครามคิฟฟีน เคาะลีฟะฮ์อะลีส่งตัวแทนไปเจรจาอย่างสันติวิธีกับมูอาวียะฮ์ เพื่อ
ขอร้องให้ท่านให้การสัตยาบันแสดงจงรักภักดีต่อท่าน เพื่อหวังความสงบสุข และรักษาความมั่นคงของ
ประชาชนแต่เขายังคงยึดเหตุผลดั้งเดิมในท่ามกลางการปะทะอย่างดุเดือดฝ่ายมูอาวียะฮ์ได้ยกอัลกุรอาน
เพื่อเป็นผู้ตัดสิน ระหว่างมุสลิมด้วยกัน (อัลกอฎี, 1984 : 173) เคาะลีฟะฮ์อะลีก็เห็นชอบ เนื่องจาก
จะปฏิบัติตัวบทอัลกุรอาน ที่พระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ได้ตรัสในสุเราะฮ์อันนีสอาฮ์ โองการ 59 ความว่า

“ ดังนั้นเมื่อพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และเราะสูล
(นำสิ่งขัดแย้งกันนั้นไปตรวจสอบดูกับอัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่านบิว่า อัลลอฮ์
และท่านบิได้กล่าวว่อย่างไร แล้วยึดถือตามนั้นโดยปราศจากข้อโต้แย้งใด ๆ ทั้งสิ้น)”

สรุปผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการปฏิรูปการปกครองอาณาจักรอิสลามของเคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อัลค็อฏฏอบ
กับเคาะลีฟะฮ์ บิน อับดุลลีน ทั้งสองได้นำบทบัญญัติอิสลามอย่างสมบูรณ์ในการบริหาร การจัดการ
ทั้งสองได้รับการแต่งตั้งเป็นเคาะลีฟะฮ์ในสถานการณ์ที่แตกต่างคือ เคาะลีฟะฮ์อุมม์ บิน อัลค็อฏฏอบ
ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการหลังจากการเสียชีวิตของอุมัยยิด อัสศิดดี ซึ่งเป็นสถานการณ์
บ้านเมืองที่ราบรื่นและสงบสุข อาณาเขตไม่กว้าง ไม่มีความหลากหลายด้านประเพณีวัฒนธรรมประชาชน
ชาวมุสลิมมีความศรัทธามั่นต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์อย่างแน่วแน่ มุ่งมั่นในการดำรงศาสนกิจ เคร่งครัด
ด้านศาสนา มีความเอกภาพอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างกลมเกลียว รักใคร่ อยู่อย่างสามัคคีฉันท์พี่น้อง
ท่านมุ่งมั่นในการก่อตั้งบ้านหรือหน่วยงานที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร การจัดการพร้อมจัดระบบ
ที่ดีเยี่ยม อย่างรูปธรรม มุ่งมั่นในการพิชิตเมืองต่าง ๆ ในโลกอาหรับในการขยายอาณาจักรอิสลามเพื่อ
หลุดพ้นจากการยึดครองของจักรพรรดิเปอร์เซียและโรมันตะวันออก มุ่งมั่นสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้
กับรัฐ และที่สำคัญก็คือ ท่านเข้าถึงกับประชาชนอย่างดี ทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองและชนบทและ
ความยุติธรรม พยายามสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนทั้งผู้ที่เป็นมุสลิมและมีไม่มุสลิม
ท่านได้บริหารจัดการอย่างดีเยี่ยมส่งผลให้ทรัพย์สินมากมายที่เป็นรายได้ของรัฐและเปิดโอกาสให้
ประชาชนก่อกำเนิดได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ส่วนเคาะลีฟะฮ์อะลี บิน อับดุลลีน ได้รับการแต่งตั้งหลังจากการโค่นล้มกรรมเคาะลีฟะฮ์อุมัยยิด
บิน อัฟฟาน ในท่ามกลางสถานการณ์ปั่นป่วน ไร้สาระสาย อาณาเขตกว้างขวาง ประเพณีวัฒนธรรมที่
หลากหลาย มุสลิมใหม่มีจำนวนมาก ประชาชนชาวมุสลิมเสื่อมในด้านศาสนา วิถีชีวิตทรูหฺรา ซึ่งดี ซึ่งเด่น
ท่านหญิงอาอิชะฮ์และคณะกับมูอาวียะฮ์ ต่างก็เรียกร้องให้ เคาะลีฟะฮ์อะลีดำเนินคดีต่อกลุ่มฆาตกรสังหาร
เคาะลีฟะฮ์อุมัยยิด ตามกฎชะรีอะฮ์โดยด่วน แต่ท่าน ไม่สามารถจะปฏิบัติ เนื่องจากสถานการณ์บ้านเมือง
ไม่เอื้ออำนวย ส่งผลทำให้เกิดสงครามเครือญาติซึ่งทำให้บรรดาอัครสาวกเสียชีวิตมิใช่น้อย และท่านหญิง
อาอิชะฮ์ตกเป็นเหยื่อศึกเคาะลีฟะฮ์อะลีกับอับดุลลีนให้เงินแล้วส่งกลับอย่างนุ่มนวลในท่ามกลางสงคราม

ศิฟฟิโนอย่างตึงเครียด พวกเขาได้ยกอัลกุรอาน เพื่อให้ยุติสงคราม เคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด บิน อับดุลลิล ก็ให้การยอมรับต่อข้อเสนอดังกล่าว เนื่องจากท่านได้สันติถึงแม้ว่าท่านจะมองว่าเสียเปรียบก็แล้ว แต่เนื่องจากท่านจะปกป้องการนองเลือดของชาวมุสลิม และใช้หลักสันติวิธีเป็นประการสำคัญ

จากการเปรียบเทียบวิธีการปฏิรูปการปกครองของเคาะลีฟะฮ์ทั้งสอง ผู้วิจัยใคร่ขอสรุปบทเรียนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารทุกระดับ มีดังต่อไปนี้

- 1) ผู้นำมุสลิมควรยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ ในการปกครองประชาชนทุกระดับเนื่องจากพระองค์เฝ้า สังเกตทุกกิจการงาน
- 2) ผู้นำควรปกครองประชาชน บนบรรทัดฐานความยุติธรรม หากไม่มีความยุติธรรม แน่แน่นอนประเทศนั้นไม่มีความมั่นคงและสงบสุขอย่างยั่งยืนดังปรากฏในประเทศที่ถูกคั่นล้มล้มหรือหลายในปัจจุบัน
- 3) ผู้นำควรเข้าถึงกับประชาชน ด้วยตนเอง ต้องทราบปัญหา และพยายามแก้โดยสันติวิธี
- 4) ผู้นำควรใช้หลักการสันติวิธีในการปกครองประชาชน ถึงแม้ว่าจะมองเสียเปรียบก็ตาม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิรูปการปกครองของเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด บิน อัลค็อฏฏอบและเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด บินอับดุลลิล ในอาณาจักรอิสลาม คุณสมบัติที่จะสอดคล้องกันระหว่างเคาะลีฟะฮ์ทั้งสองคือ ทั้งสองมีความเด็ดขาด กล้าหาญ และสามารถชักนำประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองนำไปสู่การปฏิบัติบทบัญญัติอิสลามอย่างเคร่งครัดดูแลความสงบสุขของประชาชนเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัดได้รับการแต่งตั้งหลังจากเคาะลีฟะฮ์อับดุลเลาะห์ซึ่งในขณะนั้นสถานการณ์บ้านเมืองอยู่ในสภาพที่ราบรื่น ประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมดั้งเดิม ไม่มีวัฒนธรรม จารีตประเพณีเป็นที่หลากหลาย พื้นที่ก็มีได้กว้างขวางเช่นในสมัยของเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัดขยายอาณาจักรอิสลามอย่างกว้างขวาง ยุคของท่านเป็นยุคการก่อตั้งหน่วยงานต่าง ๆ และสร้างความเจริญรุ่งเรือง เป็นที่รู้จักกันว่ายุคทองในประวัติศาสตร์อิสลาม ส่วนบรรดาเคาะลีฟะฮ์หลังจากนั้นได้สานต่อและได้เติมเต็มให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วนเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด ได้รับการแต่งตั้งหลังจากเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัดถูกฆาตกรรม สถานการณ์ปั่นป่วน ท่านหญิงอะอิชะฮ์และมุอาวิยะฮ์ ต่างก็เรียกร้อง ให้ท่านดำเนินคดีต่อฆาตกรที่สังหารเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัดก่อนที่จะท่านจะดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ แต่สถานการณ์เช่นนั้นก็ไม่สามารถดำเนินการก่อให้เกิดการสงครามเครือข่ายคือสงครามอูฐและสงครามศิฟฟิโนในท่ากลางวิกฤติท่านก็สามารถประคับประคองโดยใช้หลักการเด็ดและสันติวิธี ท่านก็สามารถปกครองอาณาจักรเป็นระยะเวลา 4 ปีเศษ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- นิเลาะ แวอูเซ็ง. (2548). อิสลามและการจัดการ. ภาควิชาอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. ปัตตานี : มิตรภาพ.
- บรรจง บินกาชัน. (2547). เคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด อัลฟารุค . กรุงเทพฯ : ออฟเซ็ทเพรส.
- สามารถ มีสุวรรณ. (2539). การจัดระเบียบสังคมของมุฮัมมัดบุตรอัลค็อฏฏอบเคาะลีฟะฮ์คนที่สองแห่ง

อาณาจักรอิสลาม. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา) สาขาวิชาปรัชญาอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย.ศ.ศ.(1419).พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมาย
ภาษาไทย ชาอูตีอาราเบีย : ศูนย์กษัตริย์พะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอานอัลมะดีนะฮ์ อัล
มุเนาะเราะฮ์

อัลกอรี, अबดุลลอฮ์ (2547) สี่เคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม. แปลและเรียบเรียงโดย ตลมนรจณ์ บากา. กทม.
: อิสลามมิคอะเคเดมิ.

อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต.(2546)ประวัติการศึกษา. แผนกวิชาครุศาสตร์อิสลาม. ภาควิชาอิสลามศึกษา
วิทยาลัย อิสลามศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. โครงการแปลและ
เรียบเรียงตำราอิสลาม.

ภาษาอาหรับ

กุฎบุ, มุฮัมมัด อะลี. (1992). อัลอะชะเราะฮ์ อัล-มุบชะฮิรูน บิ อะฮ์ลี อัล-ญันนะฮ์ เล่มที่. 3,4 .
แปลโดย หัจญ์วันลุกมาน

วันอะห์มัด.สื่อปูโละฮ์ เคาะทาบะฮ์ ตี ญามีนซุรฆอ อุซมานบิน อัฟฟาน (ร.ฎ) มาเลเชีย:มปป.

อัลกอตี อะบี บักรฺ บิน อัลฆอรบุ อัลมิลิก (1984). อัล อะวาสิม วะ กอวาสิม ฟิ ตะฮ์กิก มะวาकिฟ
อัลเคาะทาบะฮ์ บะอูด ะฟาท อันนะบะวี (ค็อลา) พิมพ์ครั้งที่ 3 . เบรุต :ดาร์ อัล-หะละบี
อัลคอราอาน, अबดุลลอฮ์ บิน अब್ದुरรอหฺมาน บิน ซัยด. (1424).อาะรุ อัลอุลามาอู ฟิ อัลหะยาต
อัลสียาลียะฮ์ ฟิอัดดาว ละฮ์ อัลอะมะวียะฮ์.อรัยาด : มักตะบะฮ์ อรัซุด

อัตรมีฮ์ อะบี อีซา มุฮัมมัด บิน อีซา บิน เสาเราะฮ์. (1994) สุนัน อัตรมีฮีย.เล่มที่4. เบรุต :ดาร์ อัลฟิกร.
อัลบุคอรี, ابو अबดุลลอฮ์ บิน อิสมาแอล บิน อิบรอเฮม, (1997). เคาะซียะฮ์บุคอรี. อรัยาญ:ดาร์
อัลสลาม ลินนัซร ะอัตรเตาฮ์

อัญญอนญอวีย, อะลี. (1403). อัคบาร์ อุมัร วาอัคบาร์ अबดุลลอฮ์ บิน อุมัร . เล่ม .8. ชาอูตีอาราเบีย :
มักตาบะฮ์ อัลอิสลามีย

อัญญอบรีย, อบีญะอ์ฟร์ มุฮัมมัด บิน ญะร็ร. (1987). ตาริค อัญญอบรีย. เล่ม.2 . เบรุต : ดาร์ อัลกุฎบ
อัลอิลมียะฮ์

อัลญะฮ์,อัลฟิรฎ अबดุลเราะฮฺมาน. (มปป). มะนาทิบ อะมีรุลมุอฺมินีน อุมัร บิน อัลค็อฏฏอบ, ดาร์กิตาบ
อัลอะรอ บีย

อิบน์ Һัมบัล, อบี अबดุลลอฮ์ อะห์มัด อิบน์ มุฮัมมัด.. (1993). มุสนัด อัลอิมาม อะห์มัด บิน มุฮัมมัด.
เล่มที่ 1.เบรุต : ดาร์อัลอิญาอ อัตรุซอฮ์ อัลอะรอ บีย.

อิบรอฮีม, ยะหฺยา บิน ยะหฺยา. (2002). อัลเคาะลีฟะฮ์ อัลรอฮิตะฮ์ ะอัตรเตาละฮ์ อัล อะมะวียะฮ์ มิน
ฟิตุลลอบาริ. ชาอูตีอาราเบีย : ดาร์ อัล-ฮิจเราะฮ์ ลี อัล-นัซร ะอัตรเตาฮ์.

อิบน์ อัลอะซีร์, อัลญะฮ์, อะบี อัลหะสัน อะลี บิน มุฮัมมัด. (1995). อัลกามิล ฟิ อัตราริค.
เล่มที่.3. พิมพ์ครั้งที่ 3. เบรุต: ดาร์ อัลกุฎบ อัลอิลมียะฮ์.

อัลอัยนีย, अबดุลเราะฮฺมาน अबดุลการيم. 1989. เคาะลีฟะฮ์ อัลฟารุค อุมัร บิน อัลค็อฏฏอบ. บัมดาด :

ดาร์ อัลฆูอน อัลฆะ กอฟียะฮ์ อัลอามะฮ์
อัลอัลเกาะละนี, อิบน์ หะญัวร์ อะห์มัด บิน อะลี (1938). .ฟัตฮุลบารีย์ .เล่มที่ 12-13.พิมพ์ครั้งที่ . 3.
โคโร : มักตะบะฮ์ อัลสะละฟียะฮ์.
อักรอม, ฎิยาฮ์ อัลอุมรีย. (1996) อัลอัศร อัลคุลาฟาฮ์ อัลรอชิดะฮ์ มุหะวะละฮ์ ลี นักดิ อัลริวายะฮ์
อัตตารีคียะฮ์ฟุฏุมนฮัจย อัลมุหัดดีซิน. ซาอูดีอาราเบีย : มักตะบะฮ์ อัลอะบีกัน.
อัลอัศบะฮานีย, อบี นูอัยม. (1998). มะอูรีฟะฮ์ อัศศอหาบะฮ์ ลี อบี นาอีม. เล่มที่ 1. .ซาอูดีอาราเบีย :
ดาร์ อัลวะฏอน
อัศศอลาบีย,อะลี มุฮัมมัด มุฮัมมัด. (2005).อัตเตวละฮ์ อัลอะมาวียะฮ์ อาวามิล อัลอิซติฮาร
วะตะดาอียาต อัลอินฮิยา. เล่ม 2.โคโร : มุอัสสะซะฮ์ อิกเราะฮ์.
อัลสะยูญี, ญะลาอุดดีน. (มปป) . ตารีค อัลคุลาฟาฮ์. มักกะฮ์ อัลมุกรเราะมะฮ์ : ดาร์ อัตตะอาวัน.
อ้างอิงจากอินเทอร์เน็ต
อับดุลเลาะ หนุ่มสุข.(มปป) แนวทางการจัดระบบชะกาดในยุคสมัยต่างๆของอิสลาม. ปัตตานี :
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.สืบค้นเมื่อวันที่25/1/2553 จาก<http://www.islamiclawthai.com> ,